

A comparative study of the distribution of credits for the acquisition of provincial capital assets between different affairs by the Planning and Development Council of the provinces of Iran with Islamic criteria

Mohammad Ghaffarifard¹, Sayed Hussain Ehsas²

¹Asistant professor. Economics Department of Ahlual-Bayt International University, Tehran, Iran (Coressponding Author) || mghaffaryfard@abu.ac.ir

²Ph.D. Student in Industrial Management of Production and Operations, University of Guilan, Iran || hussainehsas067@gmail.com

Received: 2022/05/16 Accepted: 2022/06/23

Abstract

Budget distribution and allocation in all countries is done with tactical (policy-oriented) and economic (program-oriented) approaches, among different regions and sectors. Based on these models, considering election slogans and public interests, political and economic considerations will also be taken into consideration by policymakers. Since the Islamic economy has emerged as an economic system from the point of view of Islam, it provides criteria and standards for the distribution of budget between regions and economic sectors. This study was conducted in 2020 and after doing some studies and conducting exploratory interviews, its components have been investigated. In this research, 8 experts participated, so using envelopment analysis method based on Islamic texts, the necessary criteria and indicators in the distribution of funds have been identified and from the experts' point of view, the importance of each criterion and indicator in the expert software environment has been determined. Therefore, by using the Mahnava analysis method based on Islamic texts, the necessary criteria and indicators in the budget distribution have been determined and from the point of view of experts, the importance of each criterion and indicator has been determined in the Expert Choice software environment. The results show that respect for public interests, efficiency and productivity, and justice in the distribution of resources are among the general criteria of budget distribution in Islamic economy, with its sub-indexes, using the hierarchical analysis method, from the experts' point of view, efficiency and productivity criteria (50.7%) The criterion of justice in the distribution of resources (33.6 percent) and the index of compliance with public interests (0.151) have scored points. The comparison of the performance of the budget distribution by the provincial planning and development councils among different departments with the share of each Islamic criterion from the perspective of experts shows that Budget distribution by this council should pay more attention to intergenerational affairs and respect for public interests.

Keywords: Budget, Justice, Efficiency, Islam, Hierarchical analysis.

بررسی تطبیقی توزیع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی بین امور مختلف توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌های ایران با معیارهای اسلامی

محمد غفاری‌فرد^۱، سید حسین احساس^۲

^۱استادیار گروه علوم اقتصادی، دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

mghaffaryfard@abu.ac.ir

^۲دانشجوی دکتری مدیریت صنعتی تولید و عملیات، دانشگاه گیلان، ایران

hussainehsas067@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۲

چکیده

توزیع و تخصیص بودجه در تمام کشورها با رویکردهای تاکتیکی (سیاست محور) و رویکرد اقتصادی (برنامه محور)، بین مناطق و بخش‌های مختلف صورت می‌گیرد. بر اساس این مدل‌ها، در نظر گرفتن شعارهای انتخاباتی و مصالح عمومی، ملاحظات سیاسی و اقتصادی نیز مد نظر سیاست‌گذاران خواهد بود. از آن جا که اقتصاد اسلامی هم به مثابه یک نظام اقتصادی از دیدگاه اسلام یا به عرصه وجود گذاشته است ملاک‌ها و معیارهایی جهت توزیع بودجه بین مناطق و بخش‌های اقتصادی ارائه می‌نماید. پژوهش حاضر که در سال ۱۳۹۹ انجام شده، پس از انجام مطالعات و اجرای مصاحبه اکتشافی، مؤلفه‌هایی مورد بررسی قرار گرفته است. با استفاده از روش تحلیل محتوا بر اساس متون اسلامی، معیارها و شاخص‌های لازم در توزیع بودجه مشخص شده و از منظر خبرگان (هشت نفر) میزان اهمیت هر معیار و شاخص در محیط نرم‌افزار اکسپرت چویس تعیین شده است. نتایج نشان می‌دهد، رعایت مصالح عمومی، کارایی و بهره‌وری و عدالت در توزیع منابع از جمله معیارهای کلی توزیع بودجه در اقتصاد اسلامی است که با شاخص‌ها فرعی آن با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی از دید خبرگان، معیار کارایی و بهره‌وری (۵۰٫۷ درصد)، معیار عدالت در توزیع منابع (۳۳٫۶ درصد) و شاخص رعایت مصالح عمومی (۱۵٫۱٪) امتیاز کسب نموده است. مقایسه عملکرد توزیع بودجه توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها در بین بخش‌های مختلف با میزان سهم هر معیار اسلامی از منظر خبرگان نشان می‌دهد که در توزیع بودجه توسط این شورا می‌بایست به امور بین نسلی و رعایت مصالح عمومی توجه بیشتری گردد.

واژگان کلیدی: بودجه، عدالت، کارایی، اسلام، تحلیل سلسله مراتبی.

۱. مقدمه

تخصیص بودجه در همه کشورها نقش اساسی در پیشبرد اهداف و برنامه‌های سالانه آن بازی می‌کند. اما کمبود تجربه در کشورهای اسلامی در جوامع امروزی نسبت به جوامع غربی پیشرفته، انکشاف یافته می‌باشد. تخصیص بودجه در حکومت اسلامی تا حدی هنوز ناشناخته باقی مانده است. در جوامع پیشرفته، تخصیص بودجه‌ریزی معاصر و نوعیت توزیع بودجه بر اساس بودجه محدود و نیازهای محدود می‌باشد. در این راستا اساس دولت اسلامی برای رسیدن به اهداف و معیارهای اسلامی لازم است طبق برنامه‌های اسلامی سیره اهل بیت، علمای فقه تخصیص بودجه و معیارهای خود را ترتیب و تهیه نماید. این مقاله طی پنج بخش تنظیم و نگارش گردیده که در بخش اول، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، در بخش دوم، روش پژوهش، در بخش سوم، مدل‌های توزیع بودجه استانی، در بخش چهارم تخصیص بودجه بر اساس معیارهای اسلامی و در قسمت آخر، نتیجه‌گیری و پیشنهادات ارائه شده است.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

از گذشته تا کنون دولت‌ها در راستای ایفای نقش تخصیص بهینه و توزیع مجدد منابع، ابزارها و منابعی را مورد استفاده قرار داده‌اند. یکی از ابزارهای بسیار اساسی که دولت‌ها به صورت سالانه آن را تعیین و اجرا می‌نمایند، بودجه‌ریزی است. در واقع بودجه‌ریزی ابزاری راهبردی برای انضباط مالی و اقتصادی دولت می‌باشد که زمینه دولت لایق و پاسخگو را فراهم می‌آورد و مشارکت شهروندان را برمی‌انگیزد. به عقیده آذر و همکاران (۱۳۹۳) مهمترین بخش فرآیند بودجه‌ریزی، تخصیص بهینه منابع می‌باشد که ابزاری جهت بهبود عملکرد مالی دولت، افزایش رشد و توسعه متوازن اقتصادی مناطق و کاهش نابرابری‌ها محسوب می‌گردد.

۱,۲. روش‌های بودجه‌ریزی

الف- بودجه‌ریزی متداول (سنتی): در این نوع بودجه‌ریزی، هدف‌ها و تأکیدات بر مبنای ابزار مالی و حسابداری دریافت‌ها و پرداخت‌های بخش دولتی استوار است. همچنین توزیع اعتبارات معطوف به «دستگاه - مواد هزینه» بوده و نقش مجلس و پارلمان در بحث بودجه بیشتر متوجه حفظ و کنترل مخارج دولت در چهار چوب اعتبارات مصوب است. بدین منظور که هر هزینه‌ای در محل و مواد خود به مصرف رسیده باشد و هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب بیشتر نشده باشد.

ب- بودجه برنامه‌ای: در بودجه برنامه‌ای تعیین می‌گردد که دولت و دستگاه‌های دولتی در سال اجرای بودجه در وهله اول چه اهداف، وظایف و مقاصد مصوبی دارا هستند، و در وهله دوم برای دستیابی به اهداف و مقاصد مذکور، باید کدام عملیات، برنامه‌ها، و فعالیت‌ها را با چه میزان اعتبارات انجام دهد. شباهت بودجه برنامه‌ای با بودجه متداول در این است که، از طبقه‌بندی اعتبارات بر حسب فصول و مواد

هزینه استفاده می‌شود و تفاوت در این است که در بودجه متداول، کل اعتبارات هر سازمان دولتی در فصول و مواد هزینه مختلف پیش‌بینی می‌گردد؛ اما در بودجه برنامه‌ای، اعتبارات هر یک از برنامه‌ها، فعالیت‌ها و طرح‌ها در قالب فصول و مواد هزینه پیش‌بینی می‌شود. لازم به ذکر است که بر اساس قانون برنامه و بودجه مصوب اسفند ۱۳۵۱، نظام بودجه‌ریزی ایران، نظام «بودجه برنامه‌ای» است.

ج- بودجه‌ریزی افزایشی: در این روش برای تصمیم‌گیری جدید به تصمیم‌هایی که قبلاً در زمینه مورد نظر گرفته شده مراجعه می‌کند و با توجه به نیازهای موجود، تغییراتی اندک در آن‌ها بوجود می‌آورد. هدف بودجه‌ریزی افزایشی، اجتناب از مشکلات ناشی از کار عظیم و پردردسر بودجه نویسی سالانه است. د- بودجه‌بندی بر مبنای صفر: بودجه‌بندی بر مبنای صفر تبیین هر فعالیت از مبنای صفر بوده و برای هر فعالیت یا برنامه باید توجیهی وجود داشته باشد که آیا لازم است یا نه؟ در این روش هزینه‌ها بر مبنای سطح جاری محاسبه نشده و از صفر شروع می‌شوند. با چنین بودجه‌ای برای هر ریالی که مصرف می‌شود باید دلیل منطقی وجود داشته باشد.

و- بودجه‌ریزی عملیاتی: بودجه‌ریزی عملیاتی عبارتست از برنامه سالانه به همراه بودجه سالانه که رابطه میان میزان وجوه تخصیص یافته به هر برنامه و نتایج به دست آمده از آن برنامه را مشخص می‌سازد و به شکلی نظام‌مند شاخص‌های عملکرد را در فرآیند تخصیص منابع عمومی کمیاب مورد استفاده قرار می‌دهد. این بدان معناست که با هر میزان مخارج انجام شده در هر برنامه، می‌بایستی مجموعه معینی از اهداف تحقق یابند (معتمدی، ۱۳۹۵).

۲.۲. انواع رویکردهای تخصیص بودجه

بودجه، راهنمای اجرای سیاست‌های دولت است. نظارت بر دخل و خرج به عهده نمایندگان مردم واگذار شده تا از منافع مالیات دهندگان و دریافت کنندگان خدمات دولت حمایت کنند. هر گونه خرج بابت عمل به وظایف دولت باید کنترل شود تا مالیات اضافی گرفته نشده و مخارج نیز کنترل شود. بودجه عمومی دولت، بودجه‌ای است که در آن، برای اجرای برنامه‌های سالانه، منابع مالی الزام پیش‌بینی می‌شود و اعتبارات هزینه‌ای جاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای عمرانی دستگاه‌های اجرایی تعیین می‌گردد (آذر و نجفی، ۱۳۹۰).

هنگامی که از تخصیص و باز توزیع مبتنی بر برنامه صحبت می‌کنیم، منظور سازوکاری است که بر قواعدی معین استوار شده است؛ نکته این است که چه اصول و قواعدی برای باز توزیع برنامه‌ای منابع قابل تصور است؟ سوله - اوله (۲۰۰۹) به دو راهبرد کارآیی محور و برابری محور اشاره می‌کند که هر کدام ممکن است مورد توجه دولتی باشد که قصد دارد با راهبرد برنامه‌ای، به توزیع بودجه‌های عمومی اقدام کند. تخصیص بودجه به سوی مناطقی که در آنها، زیرساخت‌ها، مصرف کنندگان بیشتری دارند تخصیص کارآیی محور نام دارد. این راهبرد، در نهایت روشن کننده و تبیین سرمایه‌گذاری در استان‌های

غنی و ثروتمند است که باهدف تأمین نیازهای کنونی یا جبران کمبودهای آن‌ها صورت می‌گیرد. در مقابل، تخصیص برابری محور، توزیع یکسان امکانات در کشور، سعی دارد توجه عمده خود را معطوف به استان‌های کم درآمد کند. اگر قواعد کارآیی محور در بازتوزیع منابع حاکم باشد، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها به تناسب درآمد منطقه‌ای تولید ناخالص منطقه‌ای صورت می‌پذیرد؛ در حالی که بر اساس قواعد مبتنی بر برابری، سرمایه‌گذاری با تناسبی کمتر یا حتی برعکس نسبت‌های درآمدی، به سوی مناطق کمتر توسعه یافته سرازیر می‌شود (میرشجاعیان و رهبر، ۱۳۹۱). اگرچه در سطح سازمانی، هدف از مسئله تخصیص، تأمین بودجه موردنیاز هر یک از بخش‌های سازمان به گونه‌ای است که مجموع منفعت شرکت یا سازمان، حداکثر شود (آذر و همکاران، ۱۳۹۴) ولی در سطح ملی، علاوه بر مباحث کارآیی و حداکثرسازی سود کلی، مباحث اخلاقی و ارزشی نظیر عدالت و برابری نیز حائز اهمیت فراوانند؛ به طوری که گفته شده است جوهره مقاصد خط‌مشی‌گذاری دولتی باید تحقق عدالت در جامعه باشد (پورعزت، ۱۳۸۰).

۳،۲. رویکرد تاکتیکی (سیاست محور)

بر اساس مدل‌های تاکتیکی (سیاست محور) در این نوع توزیع، مصالح عموم در نظر گرفته نشده و سیاست‌گذاران به دنبال حداکثرکردن منافع خودشان می‌باشد. سیاست‌گذاران و مسئولان تخصیص بودجه در توزیع بودجه‌های استانی روی منفعت عمل می‌کنند برای اینکه بتوانند محبوبیت خود را حفظ کنند. همچنین سیاست‌گذاران بودجه را برای رسیدن به دو هدف مهم توزیع می‌کنند: اول، حفظ قدرت سیاسی خود و دوم از رأی‌دهندگان که در استان‌ها حامی آنها بودند حمایت کند (گراسمن و همپن، ۱۹۹۲). مدارک و شواهد نشان می‌دهد قوه مقننه بر توزیع بودجه تأثیرگذار می‌باشد ولی رییس دولت بودجه را می‌تواند به نفع استانی که نمایندگان بیشتری در پارلمان کشور داشته باشد تغییر دهد (هولومب و زردکوهی، ۱۹۸۱).

برخی سیاست‌مداران به استان‌هایی توجه می‌کنند که رأی بیشتری از آنجا دارند و مردم نیز زمانی که بودجه بیشتری به استان آنها در زمان نزدیکی در انتخابات تخصیص داده می‌شود به نفع سیاست‌مداران وارد عمل می‌شوند. این استراتژی در کشورهای مختلف دنیا وجود دارد. برخی مطالعات گواه آن است که سیاست‌مداران اصولاً بر اساس پایگاه اجتماعی و پایگاه رأی وارد عمل می‌شوند که جلب رأی این دسته رای‌دهندگان از نا اطمینانی کمتری برخوردار می‌باشد و سیاست‌گذاران روی این دسته از اجتماعات تمرکز بیشتری دارند. این نوع سیاست‌ها برخلاف معیارهای اسلامی بوده و تخصیص بودجه باید با رعایت مصالح عموم در نظر گرفته شده و برای هر استان بر اساس نیاز و رشد اقتصادی آنها توزیع گردد.

۴,۲. رویکرد اقتصادی (برنامه محور)

در این مدل، تخصیص بودجه استانی بر اساس رویکرد اقتصادی است. در این رویکرد سیاست‌گذاران در عین حال ملاحظات انتخاباتی خودشان را در نظر گرفته اما به ضوابط اقتصادی و کارایی و برابری توزیع بودجه در میان استان‌ها نیز توجه دارند. در رویکرد برنامه‌ای توزیع بودجه بین استان‌ها دو هدف وجود دارد، اول کارایی و دوم برابری.

الف. کارایی

بودجه، بیشتر به استان‌های اختصاص داده می‌شود که کارایی بیشتر داشته باشند و سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی باید بیشتر در مناطقی صورت گیرد که کاربران بیشتر داشته باشند، جاده‌های بیشتر در استان‌هایی که تولیدات و حمل و نقل زیادتری دارند تأسیس شود تا مورد استفاده کارا قرار گرفته و موجب تولیدات بیشتر شود (سوله-اوله، ۲۰۱۰).

سرمایه‌گذاری زیربنایی در مناطق مختلف به یک میزان افزایش تولید نمی‌کند، بهره‌وری سرمایه‌گذاری زیربنایی در هر منطقه متفاوت می‌باشد (کستلز و سوله-اوله، ۲۰۰۵).

ب. ضابطه برابری

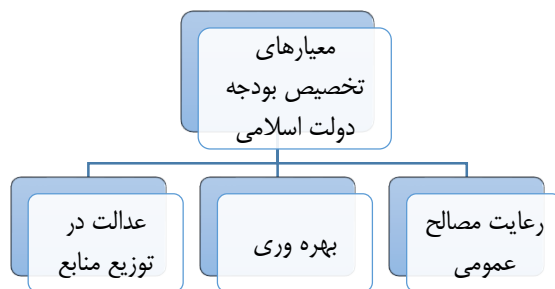
در این ضابطه بودجه، بیشتر به مناطقی که نسبت به مناطق دیگر نیازمند تر می‌باشند، اختصاص داده می‌شود. در رویکرد برابری محور، بودجه‌های بیشتر به مناطقی اختصاص می‌یابد که کم توسعه و نیازمندتر باشند. مثلاً، شفاخانه‌ها و مراکز بهداشتی، مدرسه‌ها در مناطق فقیرتر و دارای سلامت پایین‌تر تأسیس گردند (سوله-اوله، ۲۰۱۰).

۵,۲. تخصیص بودجه بر اساس معیارهای اسلامی

تخصیص بودجه به مقادیر هزینه‌ها و درآمدهای یک دوره مالی یا تقسیم بودجه به فعالیت‌های مختلف را تخصیص بودجه گویند. بودجه کارا آن است که مردم و جامعه، آگاهی از محل هزینه کردن آن داشته باشند. شکل‌گیری مجلس شورای اسلامی و قوای مقننه و دستگاه‌های نظارتی در جامعه بر این اساس هست که بر دخل و خرج دولت نظارت داشته باشند. به خاطر اینکه کالاهای عمومی و خدمات مانند امنیت، آموزش، بهداشت، حمل و نقل عمومی، دفاعی، انتظامی را از جمع نمودن مالیات از افراد جامعه فراهم می‌کند (عباسی، ۱۳۸۹).

معیارهای بودجه مطلوب دولت اسلامی در تأمین منابع عبارت است از: بهینگی استفاده از منابع طبیعی، کارایی نظام مالیاتی، عدالت در تأمین منابع از طریق مالیات، ثبات و پایداری منابع درآمدی، شفاف بودن منابع درآمدی و تطابق با شرع. همچنین معیارهای بودجه مطلوب دولت اسلامی در بخش تخصیص عبارت است از: رعایت مصالح عمومی، کارایی و بهره‌وری، عدالت در توزیع منابع. برای ارزیابی هر یک از این معیارها، شاخص‌هایی مطرح شده است. همچنین با توجه به گفته‌های امام علی (ع) در نامه‌ای به

مالک اشتر درباره وظایف حاکم و امر خراج (نهج البلاغه)، معیارهایی برای تخصیص بودجه دولت اسلامی قابل استنباط است.



نمودار ۱. معیارهای تخصیص بودجه دولت اسلامی

۶.۲. رعایت مصالح عمومی

مصالح عمومی یکی از معیارهای مهم تخصیص بودجه هست و یکی از وظایف مهم دولت اسلامی رعایت و حفظ آن به شمار می‌رود. در این قسمت دولت باید نظارت جامعی را انجام داده و هر جا که لازم باشد دخالت کند. در مصالح عمومی باید منافع همه جامعه، هم فردی و هم اجتماعی در نظر گرفته شود. بعضی اوقات برای حفظ مصالح عمومی لازم است تبصره‌های خاصی را در لایحه بودجه آورده و بعد از تصویب مجلس اعمال نماید؛ مثلاً، دولت ممکن است برای رسیدن به خودکفایی در تولید غله‌جات با بانک‌ها گفتگو نماید و بانک‌ها مسئول هستند تسهیلات بیشتری را در اختیار غلات‌کاران قرار دهند و تعداد دریافت‌کننده‌ها را افزایش دهند. برای رعایت مصالح عمومی شاخص‌های ذیل قابل بررسی هست:

- تأمین امنیت
- عمران و آبادانی کشور
- فقرزدایی و توجه به افراد کم‌درآمد
- حفظ کیان نظام اسلامی و اقتدار آن

۷.۲. کارایی و بهره‌وری

کارایی و بهره‌وری به معنی انجام درست کارها است؛ به عبارت دیگر کارایی عبارت است از مقدار منابع که برای تولید یک واحد محصول به مصرف برسد یا استفاده بهینه از منابع نیروی کار، سرمایه و زمین برای تولید کالاها و خدمات از لوازم ارتقای بهره‌وری حرکت در مسیر پیش رفت حقیقی، تلاش و کوشش در کار است. آیات و روایات در این مورد تأکید نموده تلاش و بهره بردن از کیفیت زندگی

می‌باشد. امام علی (ع) فرموده «مردمان فرزندان کارایی‌اند که آن را خوب انجام دهند» یعنی همان‌طور که انسان، فرزند پدر و مادر خود است و به آن شناخته می‌شود و فرزندان، مهارت و هنرها و ارزش‌های کیفی کار خود را دارند. حضرت علی (ع) می‌فرماید «هرکس که تسلیم سستی و سهل‌انگاری شود حق خود و دیگران را تباه کرده است».

امام علی می‌فرماید برنامه‌ریزی درست «اقتصادی»، مال اندک را افزایش می‌دهد و برنامه‌ریزی نادرست، مال فراوان را نابود می‌کند (عترت دوست، ۱۳۹۰). در روایات نیز از «تسویف» گفته شده، یعنی کار امروز را به فردا نینداز زیرا این فکر و عمل کاملاً با بهره‌وری مؤمن ناسازگار است. امام علی (ع) می‌فرماید «ایاکم و التسویف می‌العمل با دروازه مکنکم» برحذر باشید از عقب انداختن کارها، هنگامی که امکان کارایی برای‌تان به وجود آمد اقدام کنید. در اسلام اثربخشی و کارایی مهم است ولی مهم‌تر از آن تلفیق این دو یعنی بهره‌وری است (احمدزاده، ۱۳۸۹). از همین رو توجه به بهره‌وری امری اجتناب‌ناپذیر برای ادامه بقا و توسعه فعالیت‌های یک مؤسسه می‌باشد و توسعه اقتصادی یک ملت است که ارتقای بهره‌وری و توان تولید محصولاتی باکیفیت بالاتر و هزینه کمتر را ایجاد می‌کند (باغیان، ۱۳۹۷).

۸.۲. عدالت در توزیع منابع

عدالت در لغت به معنی راستی، درستی، دادگری، همتا و مساوات آمده است. امام علی (ع) نیز عدالت را «وضع کل شیء فی موضعه» یعنی (هر امر و هر چیز را سر جای خود قرار دهیم) از آن عدالت بر می‌خیزد فرموده است. به عبارت دیگر (اختصاص فرصت‌ها و امکانات جامعه به شهروندان بر مبنای شایستگی و نیاز به‌نحوی که همه احساس رضایت خاطر کنند).

با توجه به سخنان امام علی (ع) باید گفت: عدل، عملکردی است که به‌وسیله آن نیازهای مردم برآورده می‌شود و هر کس در جایگاه شایسته خویش قرار می‌گیرد (جهان شیرازی، ۱۳۹۱). اسلام یک اساس و اصول قوام و استحکام بودن هر جامعه را در برقراری عدل و عدالت می‌بیند که در مقابل عدل ظلم است که باعث فروپاشی جامعه می‌شود. از نظر امام علی (ع) برقراری عدل و عدالت در جامعه یک تکلیف و وظیفه الهی است و اساس قوام و استمرار حکومت‌ها در رعایت عدالت توسط حاکمان آن‌ها می‌باشد. امام علی (ع) چند عامل را به‌عنوان ابزارهای اجرای عدالت در جامعه می‌داند. وجود حاکمان و حکمرانان عادل و متقی، نظارت بر اعمال و رفتار صاحب منصبان در جامعه، حقوق متقابل مردم و حاکمان «عدالت‌خواه» در جامعه، لزوم ساده زیستی حاکمان اسلامی.

امیرالمؤمنین (ع) ضمن برشمردن حقوق مردم، بزرگ‌ترین حقوق متقابل را حق حکام و حکومت بر مردم و حق مردم بر حکومت می‌داند و در نگاه امام علی، حکومتی که زیر ساخت‌های اولیه آن بر اساس عدالت پایه‌ریزی شده باشد، نصرت الهی را به دنبال خواهد داشت و دشمنان را از اینکه نتوانسته‌اند جامعه

را به تشمت بکشاند نا امید می‌کند. هنگامی که حکومت بر پایه‌های عدل و پشتوانه‌های عقل قرار گیرد، خداوند دوستان چنین حکومت را یاری و دشمنان را خوار می‌کند (بهرار و زارع، ۱۳۸۹). عدالت به معنی حداکثر مطلوبیت برای جامعه بر اساس نظرات فردگرایانه بنتام و مبنای اقتصاد رفاه پارتویی را تشکیل می‌دهد. زیرا به‌عنوان قاعده عدالت اقتصادی توجیه می‌کند. عدالت به معنی حداکثرسازی ثروت است و بر اساس نظریه ریبجارد پاسنر، توزیع اموال میان افراد جامعه باعث افزایش ثروت کل می‌شود. عدالت در نظر پاسنر آن است که اموال و اشیاء به نحوی به افراد تخصیص داده شوند که بالاترین ارزش را برحسب تقاضا مؤثر ایجاد کنند. در نظام اسلامی توزیع ثروت و درآمد به‌عنوان یک زیر سیستم از نظام اقتصادی اسلامی از سه رکن، اجزاء «مبانی» روابط «قواعد» و اهداف تشکیل گردیده است. از نظر امام علی(ع) تلاش و کوشش برای سامان‌دهی حکومت و جامعه، شرط رسیدن به کمال و مقام قرب الهی است. زیرا در جامعه که عدالت نباشد رساندن انسان به خدا و کمال با مشکل مواجه می‌شود. اگر در جامعه عدل برقرار باشد از نظر امام علی (ع) آن جامعه سالم است.

۹,۲. پیشینه پژوهش

قطمیری و همکاران (۱۳۸۵) طی تحقیقی به اثر بودجه عمومی بر رشد اقتصادی پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد بودجه، اثربخش بر رشد اقتصادی در ایران است؛ این اثربخشی هم در کوتاه‌مدت و هم بلندمدت اثبات می‌شود.

کردبچه (۱۳۸۵) در پژوهش خود سه بخش بودجه‌بندی بر پایه عملکرد را مورد بررسی قرار داد. وی در بخش اول به تعاریف و واژه‌های مهم بودجه‌بندی پرداخت و در بخش دوم مبانی و اصول بودجه‌بندی بر مبنای عملکرد را تشریح کرد. در بخش سوم نیز کاربرد نظام بودجه‌بندی عملکرد در ایران را ارائه داد. محمودی (۱۳۸۶) در تحقیق خود به پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملیاتی در سازمان‌های دولتی و ارائه راهکارهای لازم برای کاهش موانع پرداخت و نشان داد که علت مشکلات پیاده‌سازی بودجه‌ریزی عملیاتی شامل عوامل فنی ۳۹ درصد عوامل محیطی ۲۷ درصد و عوامل انسانی ۳۱ درصد می‌باشد. ملکی و همکاران (۱۳۸۸) به مطالعه تطبیقی سنجش نمودار سازمانی در ایران و کشورهای توسعه یافته پرداختند. نتیجه این تحقیق نشان دهنده استفاده کشورهای توسعه یافته از معیارهای عملکرد مناسب مدل‌های ارزیابی عملکرد و استفاده از نتایج سنجش عملکرد در تصمیم‌گیری بودجه‌ای می‌باشد. عباسی و همکاران (۱۳۹۱) در طی پژوهش خود به بررسی زیرساخت‌های فناوری اطلاعات برای استقرار بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد پرداختند. نتیجه تحقیق این بود که هرچقدر زیرساخت‌های فناوری اطلاعات گسترش یابد میزان فرایند استقرار بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد آسان‌تر می‌شود.

ناتالی و مارگینسون (۲۰۱۰) در تحقیقی نقش انطباق انعطاف‌پذیری بودجه در کنترل بودجه را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج آنها نشان می‌دهد که روش بودجه‌بندی سازمان نقش قابل توجه‌ای بر تطبیق اهداف سازمانی دارد.

ایوگبونام و رایینسون (۲۰۱۷) با استفاده از روش هم‌انباشتگی و رابطه علیت گرنجری رابطه بین اعتبارات و رشد اقتصادی را در افریقای جنوبی بررسی کرده‌اند. نتایج آنها نشان می‌دهد که اعتبارات بودجه بر رشد اقتصادی اثرگذار است.

یووو (۲۰۱۷) اثربخشی اعتبارات بودجه‌ای بر رشد اقتصادی در کشور توگو را مورد بررسی قرار داده است. با استفاده از روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای این فرضیه اثبات شده است که بودجه عمرانی اثر مثبت بر رشد دارد و لی اعتبارات جاری اثر منفی بر رشد دارد.

با توجه به بررسی مطالعات انجام شده، تحقیقی که اهمیت معیارهای توزیع بودجه بر مبنای متون اسلامی را با میزان توزیع بودجه توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها مقایسه کند، صورت نگرفته است.

۳. روش پژوهش

در تحقیق انجام شده سه معیار اصلی شامل (رعایت مصالح عمومی، کارایی و بهره‌وری و عدالت در توزیع منابع) و ۱۱ معیار فرعی در نظر گرفته شده است. برای تجزیه و تحلیل و وزن‌دهی به شاخص‌ها، چهار پرسشنامه تهیه شده و بعد از تأیید کارشناسان از روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP) با استفاده از نرم‌افزار اکسپرت چویس (Expert choice) وزن و درجه اهمیت معیارها تعیین شده است. تحلیل شاخص‌های اصلی و فرعی به صورت زوجی از دید ۸ نفر از خبرگان و اساتید مورد بررسی قرار گرفته است. نمونه آماری مورد اشاره شامل سه زن و پنج مرد می‌شود، که هر کدام از این خبرگان دارای تحصیلات عالی در سطح کارشناسی ارشد و دکترا در رشته علوم اقتصادی بوده‌اند. در این مقاله این سوال مطرح است که معیارهای توزیع بودجه مبتنی بر معیارهای اسلامی از دید خبرگان چگونه است؟ با توجه به معیارهای اسلامی، توزیع بودجه انجام گرفته توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها متناسب با معیارهای اسلامی چگونه است؟

۴. یافته‌های پژوهش

شکوه اقتصادی مبتنی بر رفاه عمومی و رضایت‌مندی انسان‌ها، در نظام اقتصاد اسلامی تحقق‌پذیر است. زیرا این نظام در بخش‌های مختلف فعالیت‌های اقتصادی به‌طور کل و در توزیع تخصیص بودجه به‌طور خاص، عدالت محور بوده و عملیات مضر را نفی و مردود می‌داند. با درجه اهمیت کسب شده، شاخص‌های اصلی و فرعی توزیع بودجه در استان‌های ایران مشخص شده که اکنون به نتایج این تحقیق می‌پردازیم:

۱,۴. رتبه‌بندی معیارهای اصلی و فرعی نحوه توزیع بودجه در استان‌های ایران توسط شورای برنامه‌ریزی و دولت اسلامی و از دید خبرگان معیارهای استفاده شده در این پژوهش شامل ۳ معیار اصلی که عبارت‌اند از: عدالت در توزیع منابع، کارایی و بهره‌وری، رعایت مصالح عمومی و همین‌طور ۱۱ معیار فرعی می‌باشد. برای تحلیل داده‌ها از مقایسه زوجی معیارها از نرم‌افزار اکسپرت چویس استفاده شده است.

۲,۴. محاسبه معیارهای اصلی بر اساس وزن و درجه اهمیت پرسشنامه توزیع شده بین ۸ نفر از خبرگان و اهل علم توزیع شده که با توجه به امتیازدهی و مقایسه سه معیار با توجه به نرم‌افزار اکسپرت چویس، ماتریس مقایسات زوجی معیارهای اصلی به صورت زیر بدست آمده است. درجه اهمیت این سه معیارهای اصلی در توزیع منابع با استفاده از ماتریس مقایسات زوجی به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۱. معیارهای اصلی از لحاظ درجه اهمیت

رتبه معیارها	ارزش وزنی	معیارهای اصلی	ردیف
۱	۰,۳۳	معیار عدالت در توزیع منابع	۱
۲	۰,۵۰۷	معیار کارایی و بهره‌وری	۲
۳	۰,۱۵۱	معیار رعایت مصالح عمومی	۳

۳,۴. تعیین درجه اهمیت معیارهای فرعی (عدالت در توزیع منابع) معیار عدالت در توزیع منابع یکی از شاخص‌های اصلی می‌باشد که دارای زیرشاخص‌های فرعی ذیل می‌باشد. عدالت بین نسلی و معیار عدالت برابری در استفاده از امکانات اجتماعی و آموزشی می‌باشد. ماتریس مقایسات زوجی آن به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۲. معیارهای فرعی عدالت در توزیع منابع بر اساس درجه اهمیت

رتبه معیارها	ارزش وزنی معیارها	معیارهای فرعی توزیع منابع	ردیف
۱	۰,۰۷۶۷۸	معیار عدالت بین نسلی	۱
۲	۰,۲۴۹۲	معیار عدالت برابری در استفاده از امکانات اجتماعی و آموزشی	۲

۴,۴. تعیین درجه اهمیت معیارهای فرعی (کارایی و بهره‌وری)

معیار کارایی و بهره‌وری خود از چهار زیرمعیارهای فرعی تشکیل شده است. امور زیربنا و زیرساختی، فعالیت‌های راهبردی، توزیع منابع جهت رشد اقتصادی و توزیع منابع برای فعالیت‌های اشتغال‌زایی که ماتریس مقایسات زوجی آن به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۳. معیارهای فرعی کارایی و بهره‌وری بر اساس درجه اهمیت

شماره	معیارهای فرعی کارایی و بهره‌وری	ارزش وزنی معیارها	رتبه معیارها
۱	امور زیربنا و زیرساختی	۰,۰۱۶۹	۱
۲	فعالیت‌های راهبردی	۰,۰۹۷۲	۲
۳	توزیع منابع جهت رشد اقتصادی	۰,۰۹۰۹	۳
۴	توزیع منابع برای فعالیت‌های اشتغال‌زایی	۰,۱۴۹۶	۴

۵,۴. تعیین درجه اهمیت معیارهای فرعی (رعایت مصالح عمومی)

معیار رعایت مصالح عمومی دارای چهار زیرشاخص فرعی بوده که شامل تأمین امنیت، امور قضایی، حفظ نظام اسلامی و خدمات و قانون‌گذاری که ماتریس مقایسات زوجی آن به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۴. معیارهای فرعی رعایت مصالح عمومی بر اساس درجه اهمیت

شماره	معیارهای فرعی رعایت مصالح عمومی	ارزش وزنی معیارها	رتبه معیارها
۱	تأمین امنیت	۰,۰۶۷۹۵	۱
۲	امور قضایی	۰,۰۱۸۴۲۲	۲
۳	حفظ نظام اسلامی	۰,۰۳۶۶۹۳	۳
۴	خدمات و قانون‌گذاری	۰,۰۲۸۰۸۶	۴

با در نظر گرفتن مجموع معیارهای اصلی و زیر معیارها در جدول شماره ۱ معیار کارایی و بهره‌وری از بین معیارهای اصلی از نظر کارشناسان اقتصاد و اساتید با اخذ بلندترین وزن (۰,۵۰۷) مهم‌ترین معیار است که بیشترین نقش در توزیع منابع بودجه اسلامی توسط شورای برنامه‌ریزی دارد و از میان معیارهای فرعی در جدول شماره ۲ معیار عدالت برابری در استفاده از امکانات اجتماعی و آموزشی (۰,۲۴۹۲)، در جدول شماره ۳، معیار امور زیربنا و زیرساختی با وزن (۰,۰۱۶۹) و در جدول شماره ۴، معیار تأمین امنیت با وزن (۰,۰۶۷۹۵) دارد و این معیارها با دارا بودن بلندترین امتیاز، سهم بیشترین اهمیت در شناسایی و رتبه‌بندی

بودجه‌های استانی توسط شورای برنامه‌ریزی و دولت اسلامی دارند. معیارهای که کمترین وزن را دریافت کردند و دارای کمترین درجه اهمیت می‌باشند نیز عبارت‌اند از: امور قضایی با وزن (۰,۰۱۸۴۲۲) و معیار خدمات قانون‌گذاری با وزن (۰,۰۲۸۰۸۶).

۶,۴. مقایسه توزیع بودجه از دیدگاه خبرگان و دولت جمهوری اسلامی ایران

با تکیه به یافته‌های تحقیق که در جدول (شماره ۵) آورده شده است معیارهای اصلی (کارایی و بهره‌وری) با داشتن بالاترین ضریب از نظر شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها (۶۱,۸۳)، از نظر خبرگان با داشتن ضریب (۲۶,۷۲)، با تفاوت (۳۵,۱۱-)، در رتبه اول، در معیار اصلی دوم (عدالت در توزیع منابع) که با داشتن ضریب از نظر شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها (۳۶,۸۸)، از نظر خبرگان با داشتن ضریب (۳۲,۸۵)، با تفاوت (۴,۵۳-) در رتبه دوم، در معیار اصلی سوم (رعایت مصالح عمومی) از نظر شورای اسلامی و برنامه‌ریزی با داشتن ضریب (۱۰,۵۱)، از نظر خبرگان با داشتن ضریب (۱۵,۱۲)، با تفاوت (۴,۶۱) در رتبه سوم معیارهای اصلی قرار دارد. همچنین مقایسه شاخص‌های فرعی از نظر شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها با نظریه خبرگان در اینجا دیده می‌شود که در بین معیار شاخص‌های فرعی (برابری در استفاده از امکانات) از نظر شورای اسلامی و برنامه‌ریزی با داشتن ضریب (۳۵,۸۱)، از نظر خبرگان با داشتن ضریب (۲۴,۹۲)، با تفاوت (۱۰,۸۹) در رتبه اول، معیار (امور زیربنایی و زیرساخت) از نظر شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها با داشتن ضریب (۳۶,۵۲)، از نظر خبرگان با داشتن ضریب (۱۱,۹۳)، با تفاوت (۲۴,۵۸) در رتبه دوم با بیشترین وزن قرار دارند. همچنین شاخص‌های (تأمین امنیت) از نظر شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها با داشتن ضریب (۰,۹۰)، از نظر خبرگان با داشتن ضریب (۶,۸۰)، با تفاوت (۵,۹۰-)، معیار (حفظ نظام اسلامی) از نظر شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها با داشتن ضریب (۰,۰۷)، از نظر خبرگان با داشتن ضریب (۳,۶۷)، با تفاوت (۳,۶۰-) در پایین‌ترین رتبه‌ها قرار دارند.

جدول ۵. مقایسه توزیع بودجه از دیدگاه خبرگان و شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها

مقایسه	جمع سهم زیر شاخص‌ها	نظر خبرگان	سهم هر زیر شاخص	مجموع اعتبارات	جمع اعتبار	زیر بخش‌های شاخص فرعی	شاخص‌های فرعی	شاخص‌های اصلی	
۶,۸۶	۱,۰۷	۷,۹۳	۰,۰۳	۲۰۹۴۹	۷۲۶۳۲۷	تحقیق و توسعه در امور آموزش	عدالت بین نسلی و عدالت بین مناطق	معیار عدالت در توزیع منابع	
			۰,۰۶	۴۱۳۹۱		مدیریت پسماند			
			۰,۰۹	۶۳۹۵۰		کاهش آلودگی			
			۰,۸۸	۵۹۹۰۳۷		حفاظت از گونه‌های زیستی			
			۰,۰۰	۱۰۰۰		تحقیق و توسعه در محیط‌زیست			
۱۰,۸۹	۳۵,۸۱	۲۴,۹۲	۴,۸۴	۳۲۸۵۲۰۸	۱۱۹۶۵۴۲۹	آموزش و پرورش عمومی	برابری در استفاده از امکانات		
			۱,۰۴	۷۰۸۸۳۴		آموزش فنی و حرفه‌ای			
			۰,۰۸	۵۷۱۳۸		آموزش عالی			
			۱,۷۳	۱۱۷۳۹۵۰		بهداشتی			
			۰,۰۰	۳۰۰۰		تحقیق و توسعه در امور رفاهی			
			۱,۴۲	۹۶۳۰۴۷		حمایتی			
			۲,۲۷	۱۵۴۱۳۲۵		دین و مذهب			
			۸,۷۵	۵۹۳۵۶۰۴		ورزش و تفریحات			
			۲,۹۱	۱۹۷۷۰۰۴		فرهنگ و هنر			
			۱,۱۳	۷۶۷۴۶۲		میراث فرهنگی			
			۰,۷۲	۴۸۶۲۹۳		رسانه			
			۰,۴۵	۳۰۷۰۴۷		توان‌بخشی			
			۱,۱۲	۷۶۰۵۱۷		درمان			
-۴,۰۳	۳۶,۸۸	۳۲,۸۵							
۲۴,۵۸	۳۶,۵۲	۱۱,۹۳	۰,۰۰	۱۰۰۲۶۴۱۷	۲۴۸۱۴۹۷۱	ارتباطات	امور زیربنا زیرساخت	کارایی و بهره‌وری	
			۱۴,۷۸			حمل و نقل			
			۰,۱۵			۹۹۷۳۸			مسکن
			۱۱,۸۱			۸۰۱۲۷۰۷			توسعه خدمات شهری و روستایی
			۹,۸۴			۶۶۷۶۱۰۹			آب و فاضلاب
۱,۸۸	۶۶۱	۴,۷۳	۱,۶۸	۱۱۲۸۵۰۸	۴۴۹۰۹۱۴	انرژی	راهبردی		
			۴,۹۴			۳۳۵۲۴۶۶			آب
۸,۶۴	۱۸,۷۱	۱۰,۰۷	۳,۷۶	۲۵۵۳۳۱۴		صنعت	توسعه اقتصادی		

مقایسه	جمع سهم زیر شاخص‌ها	نظر خبرگان	سهم هر زیر شاخص	مجموع اعتبارات	جمع اعتبار	زیر بخش‌های شاخص فرعی	شاخص‌های فرعی	شاخص‌های اصلی
			۰,۵۹	۳۹۸۲۷۰	۱۲۷۱۲۵۸۹	بازرگانی	و اشتغال‌زایی	
			۱۰,۹۸	۷۴۵۳۲۵۰		کشاورزی		
			۲,۴۸	۱۶۸۲۲۴۰		گردشگری		
			۰,۱۲	۸۲۹۸۸		تحقیق و توسعه در امور اقتصادی		
			۰,۰۱	۹۸۸۲		تحقق و توسعه در امور فرهنگ		
			۰,۳۸	۲۵۸۲۱۱		امداد و نجات		
			۰,۰۱	۴۰۰۰		پژوهش‌های پایه		
			۰,۴۰	۲۷۱۴۳۴		صنایع‌دستی		
-۳۵,۱۱	۶۱,۸۳	۲۶,۷۲						
-۵,۹۰	۰,۹۰	۶۸۰	۰,۹۰	۶۰۹۱۸۲	۶۰۹۱۸۲	دفاع	تأمین امنیت	رعایت مصالح عمومی
۰,۰۸	۱,۹۲	۱,۸۴	۱,۹۳	۱۳۰۸۰۰۳	۱۳۰۸۰۰۳	اداره امور قضایی	امور قضایی	
-۳,۶۰	۰,۰۷	۳,۶۷	۰,۰۷	۴۸۶۲۰	۴۸۶۲۰	حفظ و نظم امنیت عمومی	حفظ نظام اسلامی	
۴,۸۱	۷,۶۱	۲,۸۱	۶,۷۵	۴۵۷۹۱۴۵	۵۱۷۴۰۰۱	اداره امور عمومی	خدمات و قانون‌گذاری	
			۰,۵۳	۳۶۱۹۰۶		تحقیق و توسعه در امور عمومی		
			۰,۳۴	۲۳۲۹۵۰		خدمات مالی و مالیاتی		
۴,۶۱	۱۰,۵۱	۱۵,۱۲	مجموع					
			۱۰۰,۰۰	۶۷۸۵۰۰۹۶		مجموع همه اعتبارات		

۵. نتیجه‌گیری

اهمیت تخصیص بهینه سرمایه و منابع و تأثیر آن در پیشرفت و توسعه اقتصادی بر کسی پوشیده نیست به همین دلیل بودجه به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در توسعه امور زیربنایی و زیرساخت‌های اقتصادی اجتماعی نقش مهمی را ایفا می‌نماید. بنابراین نحوه تخصیص بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بین مناطق مختلف کشور از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. زیرا دستیابی به توسعه پایدار و متوازن در

کشور مستلزم محرومیت‌زدایی از مناطق و ایجاد زمینه‌های رشد و توسعه در این مناطق و از بین بردن تمرکز در مناطق دیگر است.

در تخصیص بودجه‌های استانی ایران دو مدل و رویکرد وجود دارد: یکی مدل تاکتیکی (سیاست محور) و دوم مدل اقتصادی (برنامه محور). در مدل سیاست محور رییس جمهور و سیاست‌گذاران توزیع بودجه را متناسب با سیاست‌های دولت و عملکرد سابق انجام می‌دهند. اما در مدل برنامه‌ای علاوه بر اینکه سیاست‌مداران در پی ملاحظات انتخاباتی‌شان می‌باشد، ولی توجه به فعالیت‌های اقتصادی و عدالت محور کرده و به عمرانی و آبادانی کشور هم توجه می‌کنند. در تخصیص بودجه بر اساس معیارهای اسلامی سه معیار وجود دارد: رعایت مصالح نفع جامعه ارجحیت دارد نسبت به منافع فرد. بهره‌وری و کارایی بودجه باید از لحاظ کارایی بیشترین بهینه بودن را داشته باشد و باعث تولیدات هرچه بیشتر گردد. بر اساس گفته‌های حضرت علی(ع) عدل و عدالت در جامعه یک تکلیف و وظیفه است و رعایت عدالت توسط حاکمان دولت می‌باشد. در این پژوهش، بررسی تطبیقی توزیع بودجه در استان‌های ایران توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها با معیارهای اصلی مدنظر اسلام که شامل، رعایت مصالح عمومی، کارایی و بهره‌وری و عدالت در توزیع منابع و زیرشاخص‌های آن بود صورت گرفت و میزان سهم هر معیار زیرشاخص‌ها از دید خبرگان از روش AHP در نرم‌افزار اکسپرت چویس مشخص گردید. در میان معیارهای اصلی از نظر خبرگان، کارایی و بهره‌وری با وزن (۰,۵۰۷) دارای بیشترین سهم، عدالت در توزیع منابع با وزن (۰,۳۳) و رعایت مصالح عمومی با وزن (۰,۱۵۱) به ترتیب رتبه اول تا سوم را به خود اختصاص داده است. همچنین از دید خبرگان معیارهای فرعی عدالت برابری در استفاده از امکانات اجتماعی و آموزشی با وزن (۰,۲۴۹۲) از اهمیت بالایی برخوردار است و معیار امور قضایی با وزن (۰,۱۸۴۲۲) دارای کمترین وزن در میان معیارهای فرعی می‌باشد. بنابراین دولت اسلامی برای پیشرفت اقتصادی و امور زیربنایی در تصویب بودجه می‌بایست ارتقای کارایی و بهره‌وری، رعایت مصالح عمومی، عدالت بین نسلی و برابری در استفاده از امکانات اجتماعی و آموزشی را در نظر بگیرد.

با توجه به بررسی‌های انجام شده در این پژوهش پیشنهاد می‌شود که سازمان‌ها و ارگان‌های مربوطه در جهت حصول به اهداف و به منظور استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقای سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، در توزیع منابع عمومی و یارانه سود تسهیلات به نحوی عمل نمایند که فاصله شاخص برخورداری شهرستان‌های کمتر از سطح متوسط کشور در شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حداقل ۱۰ درصد به سطح متوسط کشوری نزدیک شود. به عبارت دیگر در ارتباط با تخصیص بودجه و اعتبارات کشوری لازم است دولت تمرکز اصلی خود را بر مناطق محروم و توسعه‌نیافته و رعایت عدالت بین نسلی معطوف کند.

منابع

نهج البلاغه.

ملکی، محمدرضا؛ نصیری‌پور، امیراشکان؛ حجازی، علی؛ کاخانی، محمدجمیل. (۱۳۸۸). مطالعه تطبیقی سنجش عملکرد سازمانی در ایران و کشورهای توسعه یافته. نشریه دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، ۱۶(۱)، ۴۹-۴۳.

میرشجاعیان حسینی، حسین؛ رهبر، فرهاد. (۱۳۹۱). تحلیل کمی الگوی اقتصاد سیاسی تخصیص بودجه‌های استانی در ایران. جستارهای اقتصادی، ۹(۱۷)، ۱۰۷-۱۳۸.

وفایی بکیانی، حبیب‌اله؛ مشهدی احمدی، محمود؛ مهرآرا؛ محسن. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بودجه و رشد اقتصادی استان‌های کشور با لحاظ توزیع اعتبارات بین استانی. مدل‌سازی اقتصادسنجی، ۴(۲)، ۲۲-۹.

Costels, A., & Sole- Olle, A. (2005). The Regional Allocation of Infrastructure Investment; The Role of Equity Efficiency and Political factors. *Journal of European Economic Review*, 49, 1165-1205

Grossman, G., & Helpman, H. (1992). Party discipline and pork-barrel politics. *Institutions and economics performance*. Harvard university press. Cambridge.

Zardkoohi, A., Holcombe, R., & Zardkoohi, R. (1981). The Determinants of Fedral Grants. *Southern economic journal*, 48(1), 3391-339

Solé- Ollé, A. (2010). The Determinants of Regional Allocation of Infrastructure Investment in Spain. *The Political Economy of Inter-Regional Fiscal Flows: Measurement Determinants and Effects on Country Stability*, Studies in Fiscal Federalism and State- local Finance.

Solé- Ollé, A. (2009). *Inter-regional Redistribution In through Tactical or Programmatic?* Universitat de Barcelona Instituted Economic de Barcelona, IEB.